

OSMANLI ARAŐTIRMALARI
XXI

NeŐir Heyeti – Editorial Board

Halil İNALCIK – Nejat GÖYÜNÇ
Heath W. LOWRY – İsmail ERÜNSAL
Klaus KREISER – A. Atilla ŐENTÜRK

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
XXI

İstanbul - 2001

Sahibi: ENDERUN KİTABEVİ adına İsmail ÖZDOĞAN

Yazı İşleri Sorumlusu : Nejat GÖYÜNÇ

Basıldığı Yer :Kitap Matbaacılık (212) 5014636

Cilt : Fatih Mücellit (212) 5012823 - 6128671

**Adres :ENDERUN KİTABEVİ , Büyük Reşitpaşa Cad.Yümni İş Merkezi
No: 46 Beyazıt - İstanbul (212) 5286318 Fax: (212) 5286317**

Turcica, Revue d'Etudes Turques, tome 31 (1999), 598p.

1969 yılında Paris'te yayına giren ve XVI. ciltten başlamak üzere Belçika'da Peeters yayınevi tarafından basımı sürdürülen *Turcica (Revue d'Etudes Turques)*, 30 yıllık bir dönemin sonunda 31. cilde ulaştı. Derginin alt başlığına, XXIV (1992). ciltte *Revue d'Etudes Turques* yanında *peuples, langues, cultures, Etats* (uluslar, diller, kültürler, devletler) de eklenmiş oldu. Türk toplulukları, Türk dili, tarihi, sanatı, halk bilimi, vb. açılarından büyük bir boşluğu dolduran bu derginin toplu bir dizini de bağımsız bir kitap halinde bir süre önce yayınlandı. Bu dizin 1969-99 yılları arasında çıkan 30 cildi kapsamaktadır¹.

Derginin elimizde bulunan 31. cildi makale ve belge yayını, tanıtma-eleştiri yazıları yanında Stoyanka Kenderova'nın hazırladığı Strasbourg Marc Bloch Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde bulunan Türkçe yazmaların bir kataloğunu da içermektedir. İrene Mélikoff'un Bektaşî-Alevî sorunu üzerine son araştırması sayın profesörün yıllardan beri bu konu üzerinde yürüttüğü çalışmalar zincirine yeni bir halka daha eklemiş bulunmaktadır. Kemal Gözler'in tapu-tahrir defterlerine dayanarak yaptığı inceleme Lofça Pomaklarının kökenine ışık tutmaktadır. Pal Fodor, XVI. yüzyıl ortalarında Macaristan'daki Osmanlı askeri sınıfının siyasal ve idari alanda oynadığı role yeni bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Panzac, XVIII ve XIX. yüzyıllarda Osmanlı-Avusturya sınırında sağlık kuşağı oluşturma çabaları üzerinde durmaktadır. Eric Germain'in Osmanlılar'ın güney Afrikada izledikleri panislamcılık politikası, Henry Laurens'in Fransa ve Hilafet başlıklı yazısı, Hamit Bozarslan'ın 1970'li yılların Türkiyesini ele alan incelemesi dergideki belli başlı makaleleri oluşturmaktadır.

Belgeler bölümüne gelince: Burada sözelimi Oliver Jens Schmitt (G. Saint-Guillan'ın katkısıyla) Venedik'in 1464-68 yılları arasında İskender Bey'le ilişkilerini ele alan belgeleri yayınlamış ve değerlendirmiştir. İrene Beldiceanu-Steinherr, Mari-Magdeleine Lefebvre ve Halil Sahillioğlu, II. Bayezit döneminde 1487 tarihinde düzenlenmiş bir tapu-tahrir defterinin *nefs-i Bursa* ile ilgili bölümünü açıklayıcı bilgilerle yayınlamışlardır. Jan Schmidt ise ilk Osmanlı-Fransız ilişkileri bağlamında John Rylands Kütüphanesi'nde bulunan 45 ve 46 no'lu yazmaları tanıtmaktadır. Bütün bunların yanında diğer bir takım not ve belgelerin de *Turcica*'nın bu oylumlu cildinde yer aldığını belirtmekle yetiniyoruz. Çünkü bütün bu araştırma, belge yayını ve diğer yazılar üzerinde teker teker durmaya gerek duymuyoruz. Ancak biz burada yeni bir yanlısın daha yerleşmesini önlemek için bir konu üzerinde kısaca durmak gereğini duyuyoruz. O da Jan Schmidt'in 1535 (1536) kapitülasyonları konusunda bundan bir süre önce müteveffa Joseph Matuz'un verdiği bilgileri doğru kabul eden yaklaşımıdır². Öteden beri tartışmalı olan Fransa'ya verilen ilk kapitülasyonlarla ilgili olarak Joseph Matuz 943 (1536) ve 956 (1546) tarihli iki fermandaki bazı hükümleri 1536 kapitülasyonlarıyla özdeşleştirmeye çalışmış ve artık bu ayrıcalıkların geçerliliği konusunda şüphe kalmadığını

¹ *Turcica, Table des volumes 1 à 30, 1969-1999* Peeters, Leuven, 1999. Derginin kimi ciltlerinin bir kaç sayıyı kapsadığını gözönünde bulundurmak gerekir.

² Jan Schmidt, "French-Ottoman relations in the early modern period and John Rylands Library Mss Turkish 45 & 46", *Turcica*, 24 (1992), 183-191.

ileri sürmüştü³. Bunlardan birinci ferman, "...*Deyr şahyun nam mevzide olan Venedikliü Frenk ruhbanların ahdname-i humayun muktezasınca*" ellerinde olan hükümlere aykırı olarak dışarıdan kimsenin "*dahl*" etmemesini hükme bağlamaktadır. Bu ferman Kudüs sancakbeyi ve kadısına gönderilmiştir. Yine Kudüs sancakbeyi ve kadısına gönderilen ikinci ferman da buraları ziyarete gelen bir Fransızın ölümü halinde terekesi ile ilgili işlemleri hükme bağlamaktadır.

Burada müteveffa Matuz'un anısını incitmek istemiyoruz. Fakat her iki fermanla geçen *ahitname* sözünü 1536 kapitülasyonları ile ilişkilendirmek ve dolayısıyla bu bu belgelerin söz konusu kapitülasyonlara gönderme yaptığını kesin bir dille ileri sürmek doğru olmasa gerektir. Bize göre iki fermanla yer alan ayrıcalıkların Memlükler zamanında verilen ve 1528'de geçerli kılınan ayrıcalıklarla ilgili olduğunu düşünmek daha doğru olur sanırız⁴.

İkinci fermanla yer alan hükümler, Anadolu Selçuklu Sultanlığı'ndan beri Türkiye'deki yabancı gayrimüslimlere tanınmış olan hakların devamından başka bir şey değildir. Nitekim yakın zamanda bulunup yayınlanan ve Fatih'in son yıllarında düzenlendiği anlaşılan *Kitab-ı Kavanin-i Örfiyye-i Osmani*'de Osmanlı ülkesinde vefat eden yabancıların miras haklarıyla ilgili oldukça ayrıntılı açıklamalara yer verilmektedir⁵. Demek istediğimiz Kudüs'te ölen Frenk taifesinden bir kimseye miras ve vasiyet hakkının tanınmış olması gibi bir genel kuralı, 1536 kapitülasyonları bağlamında açıklamaya çalışmak olanaksızdır.

Bütün bunlar elbette 1536 kapitülasyonlarının verilmediği anlamına gelmez. Bu kapitülasyonlar Kanuni döneminde verilmiş ve uygulanmıştır⁶.

³ Joseph Matuz, "A propos de la validité des capitulations de 1536 entre l' Empire Ottoman et la France", *Turcica*, 24 (1992) 183-191

⁴ *Kapitülasyonlar*, (çev. Ali Reşat-Macar İskender), İstanbul, 1330, Baron Testa, *Recueil des traités de la porte Ottomane avec les Puissances étrangères*, I, France, Paris, 1864, 23-25

⁵ N. Beldiceanu, *Code des lois coutumières Mehmed II, Kitab-ı qavanin-i örfiyye-i Osmani*, Wiesbaden, 1967, 52-53, *Kanunname-i Âli Osman*, (yay. Mehmet Arif), İstanbul 1329, 58

⁶ Zeki Arıkan, "Cumhuriyet İdeolojisi ve 1536 Kapitülasyonları" *VIII. Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi*, Bursa 18-21 Haziran 1998 (baskıda)